

Datum: 2024-04-15

Vårt diarienummer: 0010/2024

Ert diarienummer: Fi2023/03211

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys remissyttrande över Förändring genom försök. Försöksverksamhet i den kommunala sektorn (SOU 2023:94).

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (Vård- och omsorgsanalys) har enligt sin instruktion till uppgift att ur ett patient-, brukar-, och medborgarperspektiv följa upp och analysera verksamheter och förhållanden inom hälso- och sjukvård, tandvård och omsorg. Det är från detta perspektiv som Vård- och omsorgsanalys yttrande tar sin utgångspunkt och vi lämnar därför bara synpunkter på de förslag som rör dessa sektorer.

Övergripande synpunkter

Vi ser positivt på utredningens intentioner att möjliggöra försöksverksamheter. Vår uppfattning är att försöksverksamheter kan vara ett sätt att bidra till att stärka innovationskraften, utveckla nya arbetssätt och bidra till kunskap som kan ligga till grund för att förbättra vården och omsorgen. Vi anser också att utredningen lämnar förslag på angelägna områden i behov av utveckling och mer kunskap. Men vi ser samtidigt en rad otvetyligheter i författningsförslagets nuvarande utformning, vilket gör att vi har invändningar mot de förslag vi kommenterar nedan.

Vi delar utredningens bedömning av att utvärdering är centralt för att försöksverksamheters potentiella nytta ska kunna tas tillvara. Det är viktigt att utvärdering görs innan försöksverksamheter skalas upp, eller framhålls som goda exempel, för att undvika att sådant som inte ger nytta fortsätter att genomföras och spridas. Vi vill därför betona vikten av att tidigt tydliggöra och förbereda för hur utvärderingar ska göras, liksom att det finns tillräckliga resurser för utvärdering. Det är särskilt viktigt att säkerställa att relevanta data finns eller kan inhämtas innan försöksverksamheter påbörjas, så att försöken blir utvärderingsbara. En viktig del i varje utvärdering av försök bör också vara att undersöka hur och om förslaget kan påverka jämlikheten mellan olika grupper i samhället eller mellan olika delar av landet, innan det införs nationellt.

7. Försök som utredningen följt

Vi ser generellt positivt på att försöksverksamheter genomförs, och anser att de försök som utredningen följt sker inom angelägna områden. Men det är oklart varför utredningen lyfter fram pågående försöksverksamheter som inte är utvärderade. Även om utredningen haft goda intentioner med detta ser vi en risk att de försök som presenteras tolkas som goda exempel, trots att gedigna utvärderingar av försökens effekter inte genomförts. Det är också oklart varför utredningen valt försöksverksamhet på ett område med väl kända och belysta utmaningar (informationsdelning) utan närmare analys eller förslag om fortsatt utredning (se avsnitt 7.2 Samverkan för god och nära vård i Ljungby kommun). Försöket bedrivs som forskning och kan inte genomföras i andra kommuner

och regioner utan författningsändring, vilket också strider mot urvalskriteriet att försöksverksamhet ska kunna spridas utan författningsändring. Dessutom saknar vi, i såväl utredningens slutbetänkande som delbetänkande, en tydlig metodbeskrivning av vilka andra försök som utredningen övervägt och hur man gått tillväga i urvalet.

8.7. Förslag till lag om försöksverksamhet med statsbidrag för små kommuner

Vi delar utredningens problembild och anser, liksom utredningen, att det är viktigt med mer kunskap om hur den ekonomiska styrningen av kommunsektorn kan utformas på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt, även för små kommuner. Men vi anser att författningsförslaget i dess nuvarande form är otydligt. Det saknas ett syfte med lagen i författningsförslaget och det framgår inte heller vilka riktade statsbidrag som detta generella statsbidrag ska ersätta. Det är också oklart hur försöksverksamheten ska kunna generera den kunskap som utredningen beskriver. Utformningen av författningsförslaget begränsar utvärderingsmöjligheterna genom att kommunerna får använda bidraget efter egna prioriteringar och inte behöver återrapportera vad bidraget används till. Vi kan därför inte tillstyrka förslaget i dess nuvarande form.

9.7. Förslag till lag om försöksverksamhet med avtal om hälso- och sjukvård

Vi anser liksom utredningen att det är viktigt med mer kunskap om hur den kommunala och regionala hälso- och sjukvården kan organiseras på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt. Vi delar bilden av att försöksverksamheter kan bidra till detta. Men vi anser att författningsförslaget, som det är utformat, är otydligt formulerat. Till exempel ser vi att det tydligt behöver preciseras vilken vård som egentligen avses med formuleringen *annan hälso- och sjukvård än primärvård i hemmet*. Vi anser också att det inte är tillräckligt belyst om förslaget skulle kunna innebära risker för patienter och brukare. Av författningsförslaget framgår inte heller att det handlar om delegering av hälso- och sjukvårdsuppgifter till kommunernas personal, vilket också behöver tydliggöras i förhållande till annan reglering av delegering. Vi kan därför inte tillstyrka förslaget i dess nuvarande form.

9.10 Utredningens bedömning om försöksverksamhet med kommuners huvudmannaskap för läkarvård inom viss primärvård

Vi delar utredningens bedömning att frågan om tillgång till medicinsk kompetens inom den kommunala hälso- och sjukvården är angelägen, och vi är positiva till försöksverksamheter som ett sätt att bidra till ökad kunskap på området. Men vi anser att författningsförslaget, som det är utformat, är otydligt. Det är till exempel inte tillräckligt belyst om förslaget skulle kunna innebära risker för patienter och brukare. Vi är också tveksamma till om försöksverksamhet på området kan genomföras inom ramarna för utredningen "Stärkt medicinsk kompetens i kommunal hälso- och sjukvård" (dir 2023:98) uppdrag, eftersom utredningen lämnar sitt betänkande redan hösten 2024. Vi vill betona att det behövs tidiga förberedelser av försök och utvärdering såväl som långsiktigt ansvar för den alstrade kunskapen. Vi bedömer att utredningen "Stärkt medicinsk kompetens i kommunal hälso- och sjukvård" (dir 2023:98) saknar dessa förutsättningar i dagsläget. Vi anser det därmed oklart hur en försöksverksamhet med

kommuners huvudmannaskap för läkarvård inom viss primärvård skulle kunna genomföras.

13.6.2 Försöksverksamhetskommittén har identifierat ett behov av en permanent struktur för försöksverksamhet

Utredningen gör bedömningen att en permanent utredning inom kommittéväsendet med uppdrag att främja kommunala försöksverksamheter borde tillsättas. Vi delar bedömningen att en statlig aktör behöver ha ett ansvar på området om försöksverksamheter ska bedrivas på ett systematiskt sätt. Men vi är tveksamma till om en permanent utredning inom kommittéväsendet är det mest ändamålsenliga sättet att organisera stödet på. Vi anser att det saknas en redogörelse för vilka hinder och möjligheter som utredningen övervägt när det gäller att nyttja befintliga myndigheters sak- och utvärderingskompetens och hur befintliga kunskapsstyrningsstrukturer skulle integreras i en permanent struktur för försöksverksamhet. Vi anser därför att frågan om hur ett eventuellt stöd ska organiseras behöver analyseras vidare.

Övriga förslag

Vi avstår från att yttra oss kring övriga förslag.

Beslut om detta yttrande har fattats av t.f. generaldirektör och chefsjurist Catarina Eklundh Ahlgren. I den slutliga handläggningen har analyschefen Caroline Olgart Höglund, projektdirektören Marianne Svensson och utredaren Erika Budh deltagit. Utredare Linda Hörnqvist har varit föredragande.

Catarina Eklundh Ahlgren

Linda Hörnqvist